

Els pros i els contres dels estornells

Text i fotos > MARCELO CABALLERO

Cada any, amb l'arribada del fred, milers d'estornells comencen a ballar pel cel, sobre les espesses capçades dels arbres del Parc Bosc, prop de casa meva a Figueres. I tot aquest espectacle que s'acosta cada capvespre m'estimula a sortir amb la càmera per captar algun moment d'aquests irrepetibles i les majestuoses acrobàcies aèries que els diminuts ocells fan com si es tractés d'un miracle, al cel zenital, abans d'anar-se'n als dormidors a descansar.

L'essència d'aquesta bellíssima postal de la natura en els espais urbans, i

que intento maldestrament descriure amb paraules, es capta molt millor a través de les fotografies que la il·lustren. No obstant això, la màgica relació que tinc amb aquestes intrèpides aus (i que compartim tots els que gaudim de la fotografia) té els seus pros i contres segons qui els observi volar cada any durant els mesos de novembre, desembre o gener per les ciutats, els pobles o els camps de cultiu de Catalunya.

El que sí que tenen clar els experts de l'organització no governamental SEO Birdlife és que aquests vols sin-

cronitzats no només tenen una finalitat estètica. Tot i que la ciència encara intenta entendre'ls, sembla clar que l'espècie utilitza els vols grupals com a estratègia de supervivència. I que el soroll que emet el moviment de les ales en aquests «núvols» d'estornells ajuda a espantar qualsevol au que hi topi, ja que emeten una freqüència de so realment intimidatòria, fins i tot per a l'oïda humana.

Un element tranquil·litzador

Sabem, avui dia, que les rutes migratòries d'aquestes aus estan afectades

pel canvi climàtic. «En aquest context, que continuïn visitant les nostres ciutats cada any és un element tranquil·litzador, ja que en l'actualitat se sap que algunes aus canvien de ruta o simplement deixen d'emigrar. En el cas d'algunes tortugues, han començat a pondre ous en platges on no n'havien post mai», indiquen els responsables d'El Sendero de Lugh, una entitat sense ànim de lucre de Figueres que des de fa quinze anys es dedica a la protecció dels animals i els seus drets.

Aquesta part de la població d'estornells que ja no emigra i que ja és resident permanent en sòl català està constituïda per exemplars d'estornell vulgar, una informació que l'Institut Català d'Ornitologia (ICO) s'ha afanyat a confirmar-nos, «mentre que una altra part molt nombrosa d'estornells és únicament hivernant i prové del centre i del nord d'Europa».

L'ICO és una associació que, d'ençà que es va crear l'any 1975, s'ha dedicat a estudiar la biologia i la migració de les aus. I s'ha convertit en tota una referència a Catalunya pel que fa al desenvolupament de programes d'investigació aplicats al seguiment i l'avaluació de l'estat de conservació de l'avifauna. Com a resposta a la pregunta de si els estornells es consideren una plaga, la font consultada de l'ICO ens comenta que no hi ha una resposta fàcil: no hi ha cap catàleg oficial que els classifiqui com a «espècie plaga». Sí que hi ha espècies exòtiques invasores que eventualment poden convertir-se en plaga, però l'estornell vulgar no està dins aquest grup, ja que és una espècie autòctona. A més, afegeix que, com que és una au que a l'hivern és extremadament gregària, pot causar danys en algunes explotacions agrícoles. Per això, si els estornells perjudiquessin

l'agricultura es podrien considerar una plaga, però oficialment no ho són.

D'altra banda, segons indica el Servidor d'Informació Ornitològica de Catalunya (SIOC), la població hivernal d'estornells (que forma les concentracions espectaculars que m'agrada tant fotografiar) ha experimentat un augment moderat del 4 % per any des del 2002 fins avui. Una dada que cal tenir en compte i que, segons com es miri, presenta pros i contres en les seves arribades anuals als espais urbans i rurals de la regió.

«Pel que fa als excrements en espais públics, la pandèmia ha deixat en evidència que, com a transmissora de malalties, actualment la font més perillosa és un altre humà i no les aus. No trobem casos de persones ingressades en centres sanitaris per problemes provocats per aquestes aus», comenten els responsables d'El Sendero de Lugh. «En tot cas, si n'hi ha, és per manca d'higiene. Els ajuntaments ja disposen de brigades de neteja que se n'ocupen.»

»Des de la nostra entitat no donem suport a l'ús d'aus rapinyaires per espantar els estornells, no només per la ineficàcia —les aus van d'un arbre a un altre, de manera que el problema no se soluciona, es mou de lloc—, sinó perquè per espantar-los és necessari tenir aquestes aus en captivitat. Les aus rapinyaires, un cop enllestida la feina, tornen a una gàbia. Com ha de ser de gran una gàbia perquè compensi una vida privada de llibertat? Presos sense haver comès cap crim.»

En aquest sentit, Eduard Marquès confia en tècniques d'altaveus i sonoritats diverses. El naturalista i destacat fotògraf assegura que amb procediments de megafonia i sons de depredadors han aconseguit mobilitzar-los dels dormidors urbans als rurals, ubicats a les zones de canyar dels Aiguamolls, que és llarga i està seca. I sota les canyes hi ha una important quantitat d'aigua. I tot això, els brinda una seguretat natural a l'hora de dormir, ja que per l'aigua no els arriben els depredadors. Aquestes zones tenen un gran valor per a l'estudi del comportament d'aquestes aus, així com per als fotògrafs, ja que cada hivern gaudeixen de fer imatges dels seus vols espectaculars i també aprofiten per promocionar les visites a aquesta reserva natural a les xarxes socials. «S'ha creat

una afició molt gran i de vegades s'hi ajunten més de cent fotògrafs durant un capvespre», assegura Marquès, que va ser el director del Servei de Control de Mosquits de la Badia de Roses i del Baix Ter des del 1986 fins al 2020.

Els efectes sobre l'oliva

Molts agricultors de la zona de l'Empordà encara recorden que aquests ocells eren capaços de devorar tot un oliverar en qüestió d'hores, i no deixar-hi sencera ni una sola oliva. Conscients dels problemes i de la ruïna que significava ser el blanc dels estornells, van decidir, des de fa unes dècades, collir l'oliva abans que hi arribessin i evitar que possessin fi a la recol·lecció.

Un oli més bo gràcies als estornells

Josep Maria Dacosta, divulgador sempre actiu de temes de la fauna i flora catalana i prestigiós biòleg de l'Alt Empordà, afirma que «en un sentit estricte, els estornells no són una plaga. El que hi ha és una recepció molt important d'ocells hivernants que provenen del centre d'Europa. Quan arriben aquí, els ocells poden menjar olives i altres productes del camp, però en realitat ja és l'època de descans hi-

vernal de les collites». I encara prossegueix: «En qualsevol cas, l'efecte que tenen sobre les olives és el següent: els oleïcultors han après a agafar les olives abans que arribin els estornells. Llavors, aconsegueixen un efecte curiós: l'oliva fa un oli més afritat, perquè és més verda. A més, els productors d'oli porten les olives abans al trull [lloc on es processa l'oliva per obtenir l'oli] i en fan la premsada molt ràpid. I el fet de deixar poc temps entre la collita i el premsatge de l'oliva fa que l'oli sigui molt millor i agrada més als clients».

No obstant això, les olives no són el menjar preferit dels estornells al centre d'Europa. «En aquelles regions, aquestes aus normalment mengen insectes, i aquí, van canviar la seva dieta alimentària, es van adaptar», comenta Marquès. «Antigament havien causat problemes als agricultors. Certament, no estan declarades com a plaga per a l'agricultura, però hi poden provocar danys.»

La genial solució empordanesa perquè els estornells no es mengin ni una sola oliva és encara bastant desconeguda per part dels especialistes del sector. No obstant això, he constatat que en diversos comerços especialit-

zats de Barcelona, Girona i Figueres l'oli empordanès és dels més sol·licitats i cobejats.

«L'oli de l'Empordà és majoritàriament d'un tipus d'oliva anomenat argudell, que és més gran i madura més tard a causa de la climatologia de l'entorn empordanès. Gairebé tots els agricultors la recullen abans que arribin els estornells», comenta Sandra Stefani, propietària d'Oli Sal, una reconeguda botiga d'oli d'oliva verge extra a Barcelona. «És molt apreciat. Tots els que el coneixen, el valoren molt. Les olives recollides tard donen un oli d'una qualitat una mica inferior», afegeix.

En una nota publicada a la revista *Quercus* l'abril d'aquest any, Joan Mayol comenta: «Per a molts oliverers, avui dia l'estornell és un aliat. On s'opta per la collita primerenca d'oliva verda, que proporciona l'oli de més qualitat i fragància, els grans esbarts d'estornells arriben més tard i el que fan és netejar el camp de l'oliva caiguda o de la que no ha estat recol·lectada, que actua com a reservori d'una plaga, la mosca de l'olivera».

Des del meu punt de vista, no tinc cap dubte que els estornells es podrien considerar una plaga. No obstant això, només es tracta de la meua opinió personal, perquè no he trobat cap investigació recent que constati la condició de l'estornell com a plaga a Catalunya. Per això, i en última instància, vaig decidir buscar una mica d'informació al web de l'Ajuntament de Girona. Vaig entrar a l'«Àrea de Sostenibilitat» i després a «Plagues», i a l'apartat de «Prevenició contra les plagues urbanes» se citen els estornells (juntament amb els coloms i els gavians). La meua sorpresa va ser encara més gran quan vaig descobrir que no hi ha cap investigació actual que argumenti per què estan dins d'aquesta classificació. Només hi ha un treball de l'any 2009, però dels gavians argentats de pota groga a Girona. I a «Control de plagues» es recomana consultar el web de Salut Pública de la Diputació de Barcelona per saber quines espècies urbanes es poden considerar una plaga.

Una altra sorpresa: no hi vaig trobar cap mena d'informació sobre aquestes màgiques aus migratòries que cada hivern em conviden a mirar el cel amb els ulls d'un nen. I em quedo amb això. I espero que sigui així, sempre.